

MAREK FIAŁKOWSKI OFMConv

POSŁUGA KOŚCIOŁA WOBEC NARKOMANÓW
W ŚWIETLE DOKUMENTU PAPIESKIEJ RADY
DO SPRAW DUSZPASTERSTWA ZDROWIA
KOŚCIÓŁ, NARKOTYKI I NARKOMANIA.
PODRĘCZNIK DUSZPASTERSKI

Zjawisko narkomanii uważa się za jedną z najważniejszych patologii naszej cywilizacji. Domaga się ono podjęcia skutecznych i zdecydowanych działań w celu zatrzymania wzrastającej konsumpcji narkotyków, szczególnie wśród młodzieży. Uzależnienie od narkotyków stanowi nie tylko wyzwanie dla medycyny, psychologii, nauk społecznych i prawnych, ale jest ono także wyzwaniem dla Kościoła, który musi otoczyć opieką duszpasterską osoby uzależnione, ich rodziny oraz tych, którym narkomania zagraża¹

Kościół od wielu lat angażuje się w pomoc na rzecz narkomanów poprzez rozmaite działania duszpasterskie, ale na szczególną uwagę zasługuje jego nauczanie dotyczące szeroko pojętego zjawiska narkomanii. W 2001 r. Papieska Rada do spraw Duszpasterstwa Zdrowia opublikowała obszerny dokument pt. *Kościół, narkotyki i narkomania. Podręcznik duszpasterski*², zawierający kompleksowe spojrzenie na zagadnienie narkomanii z perspektywy duszpasterskiej posługi Kościoła. Dokument ten powstał na wyraźne życzenie Jana Pawła II i stanowi owoc studiów, spotkań i kongresów zorgani-

Dr MAREK FIAŁKOWSKI OFMConv – adiunkt Katedry Teologii Pastoralnej Szczegółowej Instytutu Teologii Pastoralnej KUL; adres do korespondencji: Klasztor Franciszkanów – Dom Studiów bł. J. Dunsza Szkota, ul. Parysa 40, 20-712 Lublin; e-mail: mfialkowski@franciszkanie.pl; www.lublin.franciszkanie.pl

¹ M. Fiałkowski. *Duszpasterstwo narkomanów*. W: *Teologia pastoralna*. Red. R. Kamiński. T. 2: *Teologia pastoralna szczegółowa*. Lublin 2002 s. 392.

² Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Zdrowia. *Kościół, narkotyki i narkomania. Podręcznik duszpasterski*. Poznań 2006 [dalej cyt. jako KNN].

zowanych przez Papieską Radę do spraw Duszpasterstwa Zdrowia, a w sposób szczególny zbiera wnioski z konferencji pt. *Solidali con vita*, która odbyła się w październiku 1997 r. w Watykanie. Zebrało się wówczas dziewięćdziesięciu ekspertów w tej dziedzinie z czterdziestu pięciu krajów szczególnie dotkniętych przez zjawisko narkomanii, aby przeanalizować zaistniałą sytuację, podzielić się doświadczeniami w dziedzinie walki z narkomanią i wypracować wskazania na przyszłość³. Omawiany dokument składa się z wprowadzenia, pięciu rozdziałów, zakończenia i dodatków. Całość poprzedza prezentacja przewodniczącego Papieskiej Rady do spraw Duszpasterstwa Zdrowia bpa J. Lozano Barragán. Pierwszy rozdział dokumentu ukazuje w sposób syntetyczny nauczanie Jana Pawła II dotyczące narkomanii. Rozdział drugi zawiera informacje dotyczące różnych rodzajów narkotyków oraz analizuje zjawisko narkomanii pod kątem uzależnienia. Trzeci rozdział watykańskiego dokumentu proponuje refleksję nad zagadnieniem wolności, czwarty zaś rozdział zajmuje się wychowaniem i zapobieganiem jako podstawowymi środkami w walce z narkomanią. Ostatni rozdział koncentruje się na postawie duszpasterskiej względem narkomanów i ich rodzin. W dodatkach znajdziemy zwięzły opis skutków działania poszczególnych narkotyków, słownik najważniejszych pojęć związanych z narkomanią, wskazówki, jak interweniować w sytuacjach, gdy młodzi ludzie sięgają po narkotyki, oraz opis niektórych działań duszpasterskich skierowanych do narkomanów⁴.

Poszukując odpowiedzi na pytanie, na czym polega posługa Kościoła wobec narkomanów w świetle watykańskiego dokumentu pt. *Kościół, narkotyki i narkomania. Podręcznik duszpasterski*, ukazane zostaną najpierw wskazania Kościoła dotyczące narkomanii, które stanowią fundament posługi na rzecz uzależnionych od narkotyków (I). Kolejnym etapem będzie przedstawienie podmiotu tej posługi, czyli osób, które w sposób szczególny powinny podjąć się tego zadania (II). Następnie zaprezentowane zostaną najważniejsze działania, jakie według dokumentu Papieskiej Rady do spraw Duszpasterstwa Zdrowia Kościół powinien podejmować w dziedzinie profilaktyki (III) i terapii (IV) narkomanów.

³ KNN nr 17-19.

⁴ Zob. A. F. Dziuba. *Kościół, narkotyki i toksykomania*. „Collectanea Theologica” 72:2002 nr 3 s. 231-216.

I. WSKAZANIA KOŚCIOŁA DOTYCZĄCE POSŁUGI NARKOMANOM

Zjawisko zażywania środków odurzających znane było już w starożytności i wiązało się na ogół ze zwyczajami plemiennymi, medycyną ludową oraz obrzędami religijnymi. Nie jest więc zjawiskiem zupełnie nowym ani domeną wyłącznie naszych czasów. Jednakże skala i dynamizm tego zjawiska pozwala uznać je za jedną z najniebezpieczniejszych chorób naszej cywilizacji⁵ Jak zauważa watykański dokument pt. *Kościół, narkotyki i narkomania. Podręcznik duszpasterski*, konsumpcja narkotyków nie ogranicza się dzisiaj do nielicznych dorosłych i niektórych estetów, lecz od połowy XX wieku rozpowszechniło się ono na całym świecie, szczególnie wśród młodzieży. Dlatego Kościół traktuje narkotyki jako jedno z najważniejszych zagrożeń skierowanych przeciwko młodzieży i społeczeństwu⁶

Według Jana Pawła II narkomanię należy postrzegać jako zjawisko związane z kulturą śmierci⁷ W posłudze na rzecz narkomanów nie można zapominać, że plaga narkomanii pociąga za sobą szkody zdrowotne wynikające z używania narkotyków, destrukcję osobowości narkomana, śmierć wielu narkomanów oraz przestępstwa związane z handlem narkotykami. Jest ona związana z aktualnym stanem społeczeństwa pozbawionego zakazów, w którym dominuje hedonizm, indywidualizm, pseudowartości, fałszywe wzory oraz błędne rozumienie wolności i przyjemności. Narkotyki można uznać za wyraz dwojakiego symptomu: aspiracji każdego człowieka do szczęścia i przyjemności w życiu oraz problemów egzystencjalnych, które niektórzy starają się zredukować, sięgając po narkotyki⁸

Działalność Kościoła wobec narkomanów musi brać pod uwagę motywy, które skłaniają człowieka do sięgania po narkotyki. Dokument Papieskiej Rady do spraw Duszpasterstwa Zdrowia pt. *Kościół, narkotyki i narkomania. Podręcznik duszpasterski* wśród przyczyn konsumpcji narkotyków wymienia najpierw brak jasnych i przekonywujących racji sensu życia, brak punktów

⁵ KNN nr 85-86; G. Lewandowski. *Narkomania zagrożeniem życia rodzinnego*. „Ateneum Kapłańskie” 1998 nr 536 s. 54; T. Sikorski. *Narkomania*. W: *Słownik teologiczny*. Red. A. Zuberbier. Katowice 1998² s. 324-325.

⁶ KNN nr 4, 28; zob. Papieska Rada Iustitia et Pax. *Kompendium nauki społecznej Kościoła*. Kielce 2005 nr 5, 158.

⁷ Jan Paweł II. *Niech nadzieja ożywia i zachowuje waszą aktywność naukową i dydaktyczną. Przemówienie w Papieskiej Akademii „Antonianum”* (16.01.1983). W: Jan Paweł II. *Nauczanie papieskie*. V, 1 1982 (styczeń-maj). Red. E. Weron, A. Jaroch. Poznań 1993 s. 67 nr 4.

⁸ KNN nr 34, 40, 214.

odniesienia i próżnię wartości. Przekonanie, że nic nie ma sensu i dlatego nie warto żyć, tragiczne i niszczące uczucie, że jest się nieznanym przechodniem absurdalnego wszechświata, może pchnąć niektórych do poszukiwania dróg wyjścia w narkotykach⁹ Motywem narkomanii są także niedostateczne i niezadowolające struktury społeczne. Wiąże się to z kryzysem rodziny, brakiem autorytetów, dehumanizacją życia społecznego, niedostatkami struktur socjalnych, bezrobociem, brakiem mieszkań, kryzysem szkolnictwa¹⁰ Istnieją ponadto motywy wynikające z osobowości ludzi sięgających po narkotyki¹¹ Można do nich zaliczyć chęć ucieczki od trudności, których nie umie się rozwiązać lub zaakceptować, obniżenie poczucia winy, smutku i niepokoju, pragnienie przeżycia własnej mocy, sukcesu oraz błogostanu, przyjemności i podniosłego nastroju. Obok tego motywem sięgania po narkotyki może być zwykła ciekawość doświadczenia nowych wrażeń, moda, chęć przekraczania zakazów, szukanie natychmiastowej przyjemności oraz dążenie do wyjścia z trudności, w jakich ktoś się znajduje¹² Dokument Papieskiej Rady do spraw Duszpasterstwa Zdrowia podkreśla, że źródłem narkomanii nie są łatwo dostępne narkotyki, lecz sam człowiek, który ich potrzebuje. Właściwym problemem jest tutaj choroba duszy i brak kontaktu z Bogiem, co prowadzi do utraty nadziei i sensu życia¹³

Narkotyki są zarazem rezultatem i przyczyną degeneracji etycznej i rosnącego rozkładu społeczeństwa, które niszczą jego tkankę moralną, relacje międzyosobowe, współzycie obywatelskie. *Katechizm Kościoła Katolickiego* stwierdza, że „używanie narkotyków wyrządza bardzo poważne szkody zdrowiu i życiu ludzkiemu. Jest ciężkim wykroczeniem, chyba że wynika ze wskazań ściśle lekarskich. Nielegalna produkcja i przemyt narkotyków są działaniami gorszącymi; stanowią one bezpośredni współdział w działaniach głęboko sprzecznych z prawem moralnym, ponieważ skłaniają do nich” (KKK 2291). Narkomania jest zatem ujmowana jako praktyka całkowicie niezgodna z moralnością chrześcijańską. Nie można także mówić, we-

⁹ KNN nr 35; zob. Jan Paweł II. *Dramat narkomanii. Homilia podczas Mszy św. dla członków włoskiego Komitetu Solidarności z Narkomanami 9.08.1980 r.* „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 1:1980 nr 11 s. 11; J. Zubrzycki. *Odpowiedzialność moralna w zakresie narkomanii*. W: *Patologia społeczna wśród młodzieży. Materiały katechetyczne*. Red. M. Majewski. Kraków 1985 s. 46-47.

¹⁰ KNN nr 35; zob. Lewandowski. *Narkomania zagrożeniem życia rodzinnego* s. 55-58.

¹¹ Zob. Cz. Ciekiera. *Środowiskowe i osobowościowe uwarunkowania toksykomanii młodzieży*. W: *Patologia społeczna wśród młodzieży* s. 10-21.

¹² KNN nr 38, 148, 504.

¹³ KNN nr 41.

dług watykańskiego dokumentu pt. *Kościół, narkotyki i narkomania. Podręcznik duszpasterski*, o „wolności narkotyzowania się” ani o „prawie do narkotyków”, ponieważ istota ludzka nie ma prawa szkodzić sobie samej i nie powinna nigdy pozbawiać się osobowej godności, danej przez Boga¹⁴

W posłudze na rzecz narkomanów należy pamiętać, że z moralnego punktu widzenia używanie narkotyków jest niegodziwe, co nie oznacza potępienia osoby zażywającej narkotyki. Jest to raczej wyzwanie do wspierania jej w uwalnianiu się od narkotyków. Negatywnie natomiast Kościół ocenia postępowanie osób produkujących i rozprowadzających narkotyki. Podobnie negatywnie dokument Papieskiej Rady do spraw Duszpasterstwa Zdrowia ocenia propozycje liberalizacji używania narkotyków, podkreślając, że narkotyków nie zwycięża się narkotykami. Narkomania jest złem, któremu nie można ustępować. Doświadczenia krajów, które dopuściły częściową legalizację i sprzedaż niektórych rodzajów narkotyków, ukazuje, że wcale nie zmniejszyła się ani konsumpcja narkotyków, ani przestępczy proceder handlu narkotykami. Liberalizacja używania narkotyków prowadzi do zaakceptowania ich legalności, z którego wynika zamieszanie prowadzące do przekonania, że to, co legalne, jest normalne, a tym samym moralnie słuszne. Zgubne i nieprawdziwe okazało się także rozróżnienie między narkotykami „miękkimi” i „twardymi”. Żaden produkt toksyczny nie jest obojętny ani nieszkodliwy dla ludzkiego organizmu. Przyjmowanie tzw. narkotyków miękkich prowadzi do przyjmowania produktów silniejszych, a w konsekwencji do uzależnienia¹⁵

Osoba powinna stanowić ośrodek refleksji i działania duszpasterskiego Kościoła. Dokument Papieskiej Rady do spraw Duszpasterstwa Zdrowia pt. *Kościół, narkotyki i narkomania. Podręcznik duszpasterski* podkreśla, że w centrum narkomanii znajduje się człowiek, jedyny i неповtarzalny podmiot, stworzony na obraz i podobieństwo Boga, odkupiony przez Chrystusa i powołany do świętości. Bóg zbawia człowieka w Chrystusie, objawiając mu jego powołanie i miłość, jaką jest on kochany. Miłosierna miłość Boga jest skierowana do wszystkich, a zwłaszcza do tych, którzy najbardziej jej potrzebują. Jezus Chrystus przyszedł do tych, którzy się źle mają, głosząc, że to chorzy, a nie zdrowi potrzebują lekarza (Łk 5, 31). Kościół, na wzór

¹⁴ KNN nr 43.

¹⁵ KNN nr 47-50, 76, 189, 195, 230, 236; Papieska Rada do spraw Rodziny. *Liberalizacja narkotyków? Refleksje duszpasterskie*. „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 18:1997 nr 6 s. 48-50; zob. *Narkotyki*. Red. I. Niewiadomska, P. Stanisławczyk. Lublin 2004 s. 23.

Chrystusa, głosi miłość Boga, który nie chce śmierci grzesznika, ale jego nawrócenia i życia (Ez 18, 23).

Za przykładem Jezusa Kościół daje pierwszeństwo najuboższym, chorym, uciśnionym i zepchniętym na margines. Posługa wobec narkomanów jest zatem naśladowaniem miłosiernego Chrystusa, który nie przyszedł, aby Mu służyło, lecz aby służyć (Mt 20, 28). Jezus Chrystus objawia się jako terapeuta i wyzwoliciel, a każdy wierzący zarówno wtedy, kiedy okazuje pomoc i kiedy ją otrzymuje, powinien Go naśladować. Chrystus jest równocześnie wzorem oraz źródłem każdego działania na rzecz narkomanów. Jego styl relacji z innymi powinien inspirować styl posługi wobec uzależnionych od narkotyków. Podstawowym motywem tej posługi jest miłość Boga i bliźniego, wyrażająca się troską o najbardziej potrzebujących i odrzuconych. Chodzi tutaj o ukazanie solidarności cierpiącym z powodu narkomanii, poprzez branie na swoje barki brzemienia ich problemów. Na wzór miłosiernego Samarytanina chrześcijanie winni nieść wieloraką pomoc ludziom uzależnionym od narkotyków, prowadząc ich do odkrywania własnej godności i miłości Boga do człowieka. Okazując taką wielkoduszność i otwartość, chrześcijanie służą Chrystusowi obecnemu w ubogich i odrzuconych oraz dają świadectwo o miłości Boga do każdego człowieka¹⁶

Biorąc pod uwagę zło, jakie niesie ze sobą uzależnienie od narkotyków, i chrześcijańską miłość, która nakazuje ochranianie każdego człowieka przed tym złem, Kościół nie tylko wyraża swoją opinię na temat zjawiska narkomanów, ale również wspiera tych, którzy z wielkim oddaniem przeciwstawiają się pladze narkomanii. Stara się także zachęcić i przygotować katolików świeckich do podjęcia posługi wobec narkomanów na dwóch płaszczyznach: profilaktycznej i terapeutycznej¹⁷

II. OSOBY ZAANGAŻOWANE W POSŁUGĘ NARKOMANOM

Posługa Kościoła wobec narkomanów plasuje się w ramach duszpasterstwa specjalistycznego, zajmującego się ludźmi, którzy przeważnie z własnej winy znaleźli się na marginesie życia społecznego, nierzadko w sytuacji bez wyjścia, ludźmi zniechęconymi, skłóconymi z Bogiem, sobą samym i z ca-

¹⁶ KNN nr 66-82, 371, 415.

¹⁷ P M a k o s a. *Kościół wobec narkomanii*. „Ateneum Kapłańskie” 2006 nr 583 s. 480.

łym porządkiem społeczno-kulturowym, moralnym i religijnym. Taka posługa wymaga zatem odpowiednio przygotowanych duszpasterzy¹⁸

Szczególne miejsce w posłudze wobec narkomanów przypada kapłanom, posiadającym szczególne powołanie i kwalifikacji do takiej pracy. Zaangażowanie kapłanów w taką posługę powinno wypływać z miłości pasterskiej do ludzi, zwłaszcza najuboższych i najbardziej potrzebujących, na wzór Jezusa Chrystusa Dobrego Pasterza. Ludźmi ubogimi i potrzebującym we współczesnym świecie są osoby uzależnione od narkotyków¹⁹

Zaangażowanie duszpasterskie na rzecz narkomanów wymaga od kapłana przygotowania w zakresie psychologii, pedagogiki, resocjalizacji, medycyny pastoralnej oraz praktycznej znajomości metod psychoterapeutycznych. Wiąże się to z ciągłym pogłębianiem przez kapłana wiedzy na temat uzależnień oraz najnowszych sposobów pomocy narkomanom. Jednakże dokument Papieskiej Rady do spraw Duszpasterstwa Zdrowia pt. *Kościół, narkotyki i narkomania. Podręcznik duszpasterski* podkreśla, że kapłan nie może stać się tylko specjalistą od leczenia i zastępować terapeutów. Kapłan ma być świadkiem i orędownikiem nadziei ewangelicznej i jego misją jest prowadzenie narkomanów do wewnętrznego uzdrowienia, które dokonuje się w Chrystusie. Człowiek uzależniony od narkotyków powinien znaleźć w kapłanie ucznia Chrystusa, który wierzy, że z pomocą łaski Bożej możliwe jest wyzwolenie się z nałogu. Kapłan posługujący narkomanom musi być człowiekiem wiary, prowadzącym głębokie życie duchowe, co pozwoli mu stać się wiarygodnym świadkiem Chrystusa²⁰

Kapłanów zaangażowanych w posługę na rzecz narkomanów powinni wspierać katolicy świeccy. Szczególnie korzystne jest włączenie się w nią lekarzy, pielęgniarek, psychologów, pracowników opieki społecznej, prawników, nauczycieli i wychowawców oraz byłych narkomanów. Watykański dokument zwraca uwagę na konieczność zaangażowania w duszpasterstwo narkomanów odpowiednio uformowanych wolontariuszy, podejmujących bezinteresowną służbę na rzecz najuboższych w społeczeństwie i zepchniętych na margines. Mogą oni wspierać rodziców i wychowawców, podejmować działania na rzecz młodzieży zagrożonej narkomanią i uczestniczyć w różnych programach wychowania narkomanów²¹

¹⁸ R. Rak. *Duszpasterstwo specjalistyczne. Założenia i realizacja*. „Ateneum Kapłańskie” 1993 nr 507-508 s. 259-260.

¹⁹ Fiałkowski, jw. s. 396-397.

²⁰ KNN nr 467, 477-478.

²¹ KNN nr 445-447.

Biorąc pod uwagę fakt, jak złożone i trudne jest zjawisko narkomanii, Dokument Papieskiej Rady do spraw Duszpasterstwa Zdrowia zdaje się sugerować, że lepsze efekty duszpasterskie osiągnie w tej dziedzinie zespół specjalistów niż pojedynczy duszpasterz²². Stwarza to płaszczyznę współpracy na tym polu duchownych i świeckich. Praca z osobami uzależnionymi od narkotyków jest trudna, a osoby podejmujące taką posługę może ogarniać zniechęcenie i bezsilność. Dlatego konieczna jest tutaj pomoc i wsparcie innych specjalistów. Konferencje episkopatu w każdym kraju powinny zorganizować formacje dla członków grup duszpasterskich pracujących w środowiskach narkomanów, którzy potrzebują nie tylko formacji specjalistycznej, ale także formacji ludzkiej i chrześcijańskiej²³.

Dokument Papieskiej Rady do spraw Duszpasterstwa Zdrowia duże znaczenie w dziedzinie posługi narkomanom przypisuje instytutom życia konsekrowanego i stowarzyszeniom życia apostołskiego. Plaga narkomanii stanowi wyzwanie dla wszystkich wspólnot zakonnych, a zwłaszcza tych, które w swoim charyzmacie mają pracę z ubogimi i odrzuconymi (zob. VC 83). Powinny one aktywnie włączyć się w posługę wobec osób uzależnionych od narkotyków, wykorzystując swoją duchowość, nierzadko wielowiekowe doświadczenia pracy z ubogimi i chorymi oraz wypracowane przez te wspólnoty środki i metody tejże pracy. Dokument watykański wspomina o wspólnotach zakonnych wyspecjalizowanych w przyjmowaniu narkomanów, którzy pragną wyzwolić się z uzależnienia. Osoba uzależniona od narkotyków podczas pobytu w takiej wspólnotcie musi przyjąć jej reguły i wymagania, w zamian otrzymując środowisko i wsparcie, które pomaga jej wyzwalać się z nałogu. Włączenie się w rytm modlitwy, celebracji liturgicznej, pracy pozwala narkomanom prowadzić bogatsze życie wewnętrzne, odkryć orędzie Chrystusa i usłyszeć zaproszenie do pełnego życia w godności dzieci Bożych. Wspólnoty zakonne pozwalają narkomanowi odkryć miłość Boga i wejść na drogę duchowej odnowy²⁴.

²² Zob. np. KNN nr 520.

²³ KNN nr 396-397.

²⁴ KNN nr 360-361, 401, 464-465; zob. B. J. Sołtyski. *Możliwości inspiracyjne duchowości franciszkańskiej w duszpasterstwie młodzieży zagrożonej narkomanią*. W: *Satanizm, narkomania, seks*. Red. A. J. Nowak. Lublin 1999 s. 215-313.

III. DZIAŁALNOŚĆ PROFILAKTYCZNA KOŚCIOŁA WOBEC ZJAWISKA NARKOMANII

Dokument Papieskiej Rady do spraw Duszpasterstwa Zdrowia pt. *Kościół, narkotyki i narkomania. Podręcznik duszpasterski* szczególne znaczenie w działalności profilaktycznej wobec narkomanii przypisuje wychowaniu. Według Cz. Cekiery w systemie wychowania zapobiegawczego skierowanym przeciw patologiom społecznym szczególne znaczenie należy przypisać wychowaniu prewencyjnemu, które opiera się na rozumnym, celowym działaniu i na kształtowaniu takich postaw człowieka, które byłyby wolne od niepożądanych zachowań i dewiacji. Oddziaływanie prewencyjne polega zatem na zapobieganiu przed zdeprawowaniem, demoralizacją i wykołajaniem. Chodzi tu także o niedopuszczenie do wytworzenia się postaw egoistycznych, aspołecznych i patologicznych²⁵ W takim ujęciu całą działalność duszpasterską Kościoła można uznać za działalność profilaktyczną. Duszpasterstwo zmierza bowiem do rozwoju wiary człowieka, do odnalezienia w Chrystusie sensu życia, do zaufania Bogu w rozmaitych sytuacjach egzystencjalnych. Dlatego zrozumiałe jest, że Kościół chce i może angażować się w działalność profilaktyczną wobec narkomanii²⁶

Watykański dokument poświęcony problematyce narkomanii zwraca uwagę na konieczność wychowania do kontrolowania siebie, umiejętności wyrzeczeń, wytrwałości i rozeznania moralnego, które uczą człowieka zmagania się z nieuchronnymi trudnościami osobistymi i społecznymi. Prowadzi to do kształtowania osobowości i osiągania dojrzałości. Należy zdecydowanie odrzucić wychowanie, które polegałoby wyłącznie na zapobieganiu niektórym niebezpieczeństwom życia, bez przekazywania młodemu człowiekowi tradycji, kodeksów i odniesień społecznych, kultury, moralności i religii. Dokument Papieskiej Rady do spraw Duszpasterstwa Zdrowia zwraca uwagę na upadek autorytetów, ucieczkę dorosłych od zadań wychowawczych oraz brak stawiania wymagań wychowankowi, co powoduje, że wielu młodych odnosi wrażenie, iż są zdani wyłącznie na siebie i nikt nie interesuje się ich życiem. Tymczasem profilaktyka w odniesieniu do narkomanii wiąże się z koniecznością poznania siebie i panowania nad sobą, opanowania cnoty wstrzemięźliwości, która pozwala rozumie i mądrze wykorzystać swo-

²⁵ Cz. C e k i e r a. *Psychoprofilaktyka uzależnień oraz terapia i resocjalizacja osób uzależnionych. Metody, program, modele, ośrodki, zakłady, wspólnoty*. Lublin 1998 s. 21-22.

²⁶ KNN nr 318; M ą k o s a, jw. s. 480.

je możliwości w dążeniu do dobra. Zdrowe wychowanie pozwala rozwijać postawy i działania sprzyjające dobrobytowi, zdrowiu, równowadze moralnej i umacnianiu więzi międzyludzkich²⁷

Kościół, podejmując działania zapobiegawcze wobec narkomanii, stara się zwrócić uwagę na konieczność integralnego wychowania człowieka, które musi uwzględnić przekazywanie wartości i wymiar transcendentny osoby ludzkiej. Poprzez stopniowe dojrzewanie fizyczne, psychiczne, intelektualne, moralne i duchowe osoba staje się odpowiedzialna za siebie i swoje działanie. Głoszenie Ewangelii wskazuje człowiekowi na Jezusa Chrystusa, który jest ostatecznym celem i prototypem wszelkiej autentycznej realizacji siebie. Kościół zachęca młodego człowieka do miłowania życia i wskazuje mu cel ludzkiej egzystencji. Dostarcza także wzorów zachowań, kształtuje inteligencję młodych ludzi, aby nie byli uzależnieni od rozpowszechnionych opinii i krytycznie opierali się różnym współczesnym naciskom. Wreszcie Kościół stara się także wspierać rodziny i szkoły w wypełnianiu ich funkcji wychowawczej²⁸

W dokumencie Papieskiej Rady do spraw Duszpasterstwa Zdrowia można także znaleźć konkretne propozycje działań w dziedzinie zapobiegania narkomanii, które Kościół powinien podjąć w parafii, szkołach katolickich, ruchach i grupach kościelnych. Szczególnie istotne kwestią jest rzeczowa i rzetelna informacja na temat zjawiska narkomanii, jej przyczyn, szkodliwości, konsekwencji fizycznych i moralnych. Tematyka ta powinna znaleźć się w homiliach, konferencjach, rekolekcjach i misjach oraz na spotkaniach grup i ruchów religijnych, ponadto w programach katechezy w szkole dla dzieci i młodzieży i katechez dla dorosłych. Należy popierać regularne spotkania rodzin w parafiach wspomagające rodziców w wypełnianiu zadań wychowawczych, np. w ramach „szkoły rodziców”, oraz organizować sieci poradni, punktów konsultacyjnych, telefonów zaufania, gdzie można uzyskać fachową poradę na temat zjawiska narkomanii²⁹

Watykański dokument poświęcony narkomanii zwraca uwagę na fakt, że rozwój narkomanii był równoległy do powolnej dechrystianizacji, która zaczęła się wraz z porzuceniem przez dzieci katechezy. Katecheza dzieci i dorastającej młodzieży zajmuje zatem centralne miejsce w wychowaniu do poczucia sensu życia, a więc do zapobiegania narkotykom. Odkrycie Boga,

²⁷ KNN nr 323, 327, 329, 331-332, 334, 346-347, 354, 362.

²⁸ KNN nr 374-377, 381-387.

²⁹ KNN nr 324, 369, 389-390; W. M a ć k o w i a k. *Duszpasterstwo w służbie narkomanii. W: Patologia społeczna wśród młodzieży* s. 57-58.

przeżywanie Jego słów i sakramentów oraz włączenie do Kościoła jest głównym zadaniem spoczywającym na katechezie. Cały proces pobudzający życie duchowe i kształtowanie dojrzałej wiary, stanowiącej oparcie dla człowieka w trudnych chwilach życia, a wyrażającej się w głębokim życiu sakramentalnym i modlitwie, jest dla Kościoła głównym sposobem pracy nad zapobieganiem zjawisku narkomanii. W sytuacji narastania tego zjawiska należy zwracać uwagę na zdrowy styl życia, do czego wzywa chrześcijan piąte przykazanie Boże, a także organizować „parafialne lub międzyparafialne tygodnie solidarności” z osobami uzależnionymi i ich rodzinami. Konieczne jest także włączenie się w obchody Międzynarodowego Dnia Walki z Narkomanią i Handlem Narkotykami (26 czerwca), a także w inne inicjatywy podejmowane przez organizacje i służby publiczne. Omawiany dokument Papieskiej Rady do spraw Duszpasterstwa Zdrowia podkreśla jeszcze pilną konieczność tworzenia odpowiednich miejsc wspólnego spędzania wolnego czasu przez młodych, aby wyeliminować włączyćostwo i pokusę tworzenia gangów. Tego rodzaju miejsca mogą dostarczyć różnych rodzajów aktywności zabawowej, sportowej, wychowawczej, a także wsparcia szkolnego i pomocy pedagogicznej dla osób przeżywających rozmaite trudności rodzinne i szkolne³⁰

IV DZIAŁALNOŚĆ TERAPEUTYCZNA KOŚCIOŁA WOBEC NARKOMANÓW

Dokument Papieskiej Rady do spraw Duszpasterstwa Zdrowia pt. *Kościół, narkotyki i narkomania. Podręcznik duszpasterski* podkreśla, że Kościół nie tylko wielokrotnie wypowiedział się na temat narkotyków, ale prowadzi także liczne działania terapeutyczne wobec osób, które popadły w narkomanię. Wszelkie działania Kościoła w tym względzie powinny opierać się na akceptacji i szacunku dla osoby narkomana. Na życie narkomana nie można patrzeć tylko jak na ciąg problemów lub na przypadek do analizowania, ale należy widzieć go jako osobę, która potrzebuje miłości i zrozumienia. Osoba ludzka jest powołana do szczęścia z Bogiem, nigdy więc nie powinna być traktowana jako przedmiot. W każdych okolicznościach zachowuje ona swoją godność, nawet jeśli pogrąża się w dewiacjach.

³⁰ KNN nr 391-392, 408, 411-412, 414, 434-444; M. Dziewiecki. *Nowoczesna profityka uzależnień*. Kielce 2000 s. 165-167.

Usytuowanie osoby w centrum działań terapeutycznych oznacza szacunek dla jej historii, pomoc w odkryciu posiadanych przez nią bogactw i możliwości, a także stawianie jej wymagań. Ewangeliczne wartości akceptacji i bezwarunkowego szacunku dla osoby narkomana nie oznaczają jednak uznania dla stylu jego życia. Nie można bagatelizować sposobu postępowania osób uzależnionych od narkotyków, lecz należy demaskować te postawy, które są przeciwne ich godności. Kościół zatem, udzielając pomocy i wsparcia narkomanom, sprzeciwia się spychaniu ich na margines społeczny i odrzuca wszelkie działania odwołujące się do przemocy fizycznej, słownej lub psychicznej jako niezgodne z duchem Ewangelii³¹

Działania terapeutyczne Kościoła wobec narkomanów mają za zadanie przywrócenie im godności i prawdziwej wolności. Mają one także prowadzić do wewnętrznego uzdrowienia i spotkania z miłosiernym Chrystusem. Wymaga to wysiłku przyjęcia i zrozumienia osoby narkomana, zbliżenia się do jego świata i cierpliwe nawiązanie dialogu z nim. Szczególnego znaczenia nabierają w tym świetle spotkania duszpasterskie z osobami uzależnionymi. Wymagają one zaakceptowania narkomana z jego cierpieniem, bez uprzedniego osądzania. Nie dzieląc jego wyborów, należy podjąć wytrwałą opiekę nad nim, nie zniechęcając się niepowodzeniami. Umiłowanie człowieka i oparcie się na chrześcijańskiej nadziei czyni owocną praktykę duszpasterskich spotkań z narkomanami. W większości wypadków narkomani są ignorantami w sprawach chrześcijańskiej wiary lub pozostają wobec niej obojętni. Trzeba więc stopniowo prowadzić ich do spotkania z żywym Bogiem poprzez słowo Boże, modlitwę i sakramenty. Szczególnego znaczenie ma tutaj sakrament pokuty i pojednania, który poprzez wyznanie popełnionych grzechów przynosi narkomanowi wielką ulgę. Watykański dokument wskazuje na ewangeliczny obraz uczniów idących do Emaus (Łk rozdz. 24) jako przydatne narzędzie kształtowania duchowości osób uzależnionych od narkotyków. Zniechęconych i rozczarowanych uczniów, którzy zniewoleni własną wizją nie umieją się otworzyć na nowe życie zapoczątkowane śmiercią i zmartwychwstaniem Chrystusa, Jezus nie odrzuca, lecz wędruje z nimi i wyjaśnia ich wątpliwości. Pozwala im rozpoznać się w słowie i Eucharystii i odkryć, że On, przyjmując na krzyżu grzechy świata, odkupił każdego człowieka³²

³¹ KNN nr 372, 425-426, 431, 476, 529.

³² KNN nr 418, 421-426, 448, 452-465, 469-474; zob. F i a ł k o w s k i, jw. s. 399-401.

Szczególne znaczenie w terapii Kościoła wobec narkomanów watykański dokument poświęcony narkomanii przypisuje wsparciu i pomocy rodzinie narkomana. Rodzina bowiem musi być głęboko włączona w proces uzdrawiania swojego członka uzależnionego do narkotyków. Rodzice często są przygnębieni z powodu narkomanii któregoś ze swoich dzieci, czują się winni, boleśnie przeżywają swój problem i zamykają się w samotności. Bywają także oskarżani przez narkomana i najbliższe środowisko za sposób wychowania swoich dzieci. Taka sytuacja wymaga wsparcia przez grupy, stowarzyszenia, ośrodki i inne struktury duszpasterskie, które poprzez spotkania i wspólnie rozważanie ich sytuacji pozwolą znaleźć najlepsze rozwiązania zaistniałej sytuacji. Udział rodziny w procesie leczenia i uzdrawiania narkomana ułatwia mu wyzwolenie z nałogu, pozwala także odbudować więzi z rodziną i przywrócić zaufanie, konieczne do zaakceptowania swojej egzystencji i podjęcia walki z nałogiem³³

Watykański dokument pt. *Kościół, narkotyki i narkomania. Podręcznik duszpasterski* zaleca tworzenie grup specjalistów, wspólnot terapeutycznych, ośrodków duszpasterskich służącym narkomanom, grup wspomagających rodziny narkomanów, a także grup osób, którzy udadzą się do miejsc spotkań narkomanów, proponując im konkretną pomoc w ośrodkach dla uzależnionych. W pomoc osobom uzależnionym od narkotyków mogą włączyć się także ruchy i stowarzyszenia kościelne. Szczególnie ważne wydaje się działanie polegające na ponownym włączeniu narkomana w tkankę społeczną, w rodzinę, grupę przynależności, w pracę zawodową, czyli w sieć relacji, które są niezbędne każdemu człowiekowi. Socjalizacja narkomana może dokonać się za pośrednictwem grup i wspólnot nieformalnych lub za pośrednictwem regularnej grupy o otwartym charakterze, w której osoba uzależniona może odnaleźć właściwy dla siebie rytm życia. Powrót narkomana do normalnego życia w społeczności jest sprawą bardzo delikatną i trudną, ponieważ środowisko często wątpi w autentyczność jego decyzji i możliwość wyjścia z nałogu. W tym powrocie wsparcie Kościoła może uchronić narkomana od pokusy ucieczki od nieuchronnych problemów w świat narkotyków³⁴

*

³³ KNN nr 428-433, 544, 551.

³⁴ KNN nr 359, 394, 403, 520-523, 541, 544, 551; zob. Cz. C e k i e r a. *Narkomania – problem społeczny i duszpasterski*. „Chrześcijanin w świecie” 15:1983 nr 9 s. 54-55.

Dokument Papieskiej Rady do spraw Duszpasterstwa Zdrowia pt. *Kościół, narkotyki i narkomania. Podręcznik duszpasterski* stanowi najobszerniejszą wypowiedź Kościoła dotyczącą zjawiska narkomanii. Obok analizy przyczyn narkomanii oraz opisu substancji psychoaktywnych na szczególną uwagę zasługuje ukazanie roli Kościoła w zapobieganiu narkomanii i pomoc, jaką Kościół powinien nieść osobom uzależnionym od narkotyków. W omawianym dokumencie zebrano nie tylko dotychczasowe nauczanie papieży, zwłaszcza Jana Pawła II, oraz Stolicy Apostolskiej, ale także wskazano nowe propozycje i kierunki duszpasterskiej posługi Kościoła wobec narkomanów. Należy sądzić, że Dokument Papieskiej Rady do spraw Duszpasterstwa Zdrowia uporządkuje dotychczasowe zaangażowanie Kościoła w posługę wobec narkomanów oraz stanie się impulsem do odważnego poszukiwania nowych i skutecznych sposobów zapobiegania narkomanii i terapii wobec narkomanów.

BIBLIOGRAFIA

- Adamczyk G., Jeżowski M., Smyczek L.: Postawy młodzieży szkół średnich wobec narkomanii. Studium socjologiczne. Lublin: TN KUL 2006.
- Cekiera Cz.: Ryzyko uzależnień. Lublin: TN KUL 1994.
- Kościół katolicki wobec narkomanii. „Ateneum Kapłańskie” 1997 nr 527 s. 49-57.
- Psychoprofilaktyka uzależnień oraz terapia i resocjalizacja osób uzależnionych. Metody, program, modele, ośrodki, zakłady, wspólnoty. Lublin: TN KUL 1998.
- Fiałkowski M.: Duszpasterstwo narkomanów. W: Teologia pastoralna. Red. R. Kamiński. T. 2: Teologia pastoralna szczegółowa. Lublin: Atla 2 2002 s. 392-401.
- Materiały z Sympozjów Duszpasterzy Katolickich Ośrodków i Wspólnot Pomagającym Ludziom Uzależnionym. 1-12. Częstochowa 1993-2004.
- Mąkosa P.: Kościół wobec narkomanii. „Ateneum Kapłańskie” 2006 nr 583 s.467-487.
- Między życiem a śmiercią. Uzależnienia, eutanazja, sytuacje graniczne. Red. W. Połoz, M. Ryś. Warszawa: Wyd. UKSW 2002.
- Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Zdrowia: Kościół, narkotyki i narkomania. Podręcznik duszpasterski. Poznań: Wyd. Pallottinum 2006.
- Patologia społeczna wśród młodzieży. Materiały katechetyczne. Red. M. Majewski. Kraków: Wyd. Inspektorat Towarzystwa Salezjańskiego 1985.
- Potocki A.: Duszpasterstwo narkomanów. „Homo Dei” 56:1987 nr 4 s. 300-305.
- Satanizm, narkomania, seks. Red. A. J. Nowak. Lublin: RW KUL 1999.

THE MINISTRY OF THE CHURCH TOWARDS DRUG ADDICTS
IN THE LIGHT OF THE DOCUMENT OF THE PAPAL BOARD
FOR THE PASTORAL CARE OF HEALTH
THE CHURCH, DRUGS, AND DRUG ADDICTION. A PASTORAL HANDBOOK

S u m m a r y

The phenomenon of drug addiction is thought to be one of the most important pathologies of our civilisation. It calls for effective and decisive measures to be taken, intended to stop the rising consumption of drugs, especially among young people. Dependence on drugs is also a challenge for the Church who has for many years taken various actions in this area. In 2001 the Papal Board for the Pastoral Care of Health published a broad document entitled *The Church, Drugs, and Drug Addiction. A Pastoral Handbook*. The document contains a comprehensive interpretation of the issue of drug addiction from the perspective of the pastoral ministry of the Church. The paper makes an attempt to answer the question what the Church's ministry to drug addicts in the world should consist in. This is in the light of the document in question.

First, the Church's indications with regard to drug addiction have been shown. They are the grounds on which the ministry for addicts should be based. Then the subject of this ministry has been indicated, i.e. persons who in particular should take this task. Eventually, the most important actions have been given. According to the document of the Papal Board for the Pastoral Care of Health, the Church should take such measures in the realm of drug prevention and therapy.

Translated by Jan Kłos

Słowa kluczowe: narkotyki, narkomania, osoby uzależnione od narkotyków, Kościół wobec narkomanii, duszpasterstwo narkomanów, duszpasterstwo specjalistyczne.

Key words: drugs, drug addiction, drug addicts, the Church towards drug addiction, pastoral care for drug addicts, special pastoral care.